

GECE KUŞLARI

Süleyman Sûdî – E. Âli

NOTLANDIRARAK HAZIRLAYAN
SEVAL ŞAHİN

YAYIN NU: 1676

EDEBÎ ESERLER: 866

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI

SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-095-1

www.otuken.com.tr

otuken@otuken.com.tr

1. Basım: Labirent, 2013

2. BASIM

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul

Tel: [0212] 251 03 50 • [0212] 293 88 71 - Faks: [0212] 251 00 12

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Editör: Göktürk Ömer Çakır

Proje Editörleri: Seval Şahin, Banu Öztürk,
Didem Ardalı Büyükarman

Tashih: Zeynep Arpacı

Kapak Tasarımı: GNG Tanıtım

Dizgi-Tertip: Damla Acar

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: LARUS YAYINEVİ ve TİCARET A.Ş.

Bağlar Mah. 62. Sok. Yıldızlar Plaza No:10/A

Bağcılar-Güneşli / İSTANBUL

Sertifika Numarası: 49657

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.

Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

İÇİNDEKİLER

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE POLİSİYE DİZİSİ	7
GECE KUŞLARI ÜZERİNE	9
SÜLEYMAN SÜDİ VE E. ÂLİ HAKKINDA	17

GECE KUŞLARI

BİRKAÇ SÖZ	23
GECE KUŞLARI	25
MÂHİRANE BİR SİRKAT	69

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE POLİSİYE DİZİSİ

Geçmişten Günümüze Polisiye dizisi, yayına hazırlanırken ilk göz önünde bulundurulmuş unsur imla birliğinin sağlanması oldu. Bunun için şu yöntemi izledik:

- 1- Günümüzde kullanılan icat, marifet vb. gibi kelimeler bugünün imlasıyla yazılmıştır.
- 2- Arapça filhakika, maalmemnuniye gibi zarflar bitişik olarak yazılmış, mümkün olduğu kadar uzatma ve inceltme işaretlerinden kaçınılmıştır.
- 3- Ayın ve hemze işaretleri kelimelerin anlamı değişmediği sürece, âdem, adem gibi, kullanılmamıştır.
- 4- Farsça terkiplerde orijinal imla, aşk-ı memnû gibi, dikkate alınmıştır.
- 5- Eser, bir edebî metin olduğu için sadeleştirme yapılmamış, günümüz okurunun anlayabilmesi için bugün kullanılmayan ifadelerin karşılığı dipnot olarak verilmiştir. Ayrıca bugün kullanılmayan ya da az kullanılan kelimeler, kavramlar, isimler dipnotta açıklanmıştır.
- 6- Baskı hatasından kaynaklandığı düşünülen yerlerde metin tamiirine gidilmiştir.
- 7- Noktalama işaretlerine mümkün mertebe müdahale edilmemiştir.
- 8- Metinde yer alan yabancı kelimelerin anlamı sayfa sonunda dipnotlarla verilmiştir.

Bu dizinin tekrar yayınlanması konusunda bizi teşvik eden ve tarihin sayfalarında kaybolmuş bu eserleri okuyucuyla buluşturma hevesimizi paylaşan Ötüken Neşriyat'a teşekkür ederiz. Umarız siz okurlar da bu hevesimize ortak olur, polisiyenin muammalı sayfalarında bize eşlik edersiniz.

Seval Şahin
Banu Öztürk
Didem Ardalı Büyükarman

GECE KUŞLARI ÜZERİNE

II. Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle birlikte basın sansürüne son verilmiş ve çok sayıda gazete ve derginin yanı sıra kitaplar da yayımlanmaya başlamış, artan yayın faaliyetlerinden polisiye romanlar da nasibini almıştır. Çoğunlukla formalar hâlinde basılan bu küçük kitaplar, okuyucudan büyük ilgi görmüş ve bu dönemde polisiye neredeyse altın bir çağ yaşamış, çok sayıda polisiye roman yayımlanmıştır. Bu kitapların kapaklarında okuyucuyu etkilemek için ilgi çekici resimler kullanılmış ve rahatlıkla satın alınabilmesini sağlamak amacıyla düşük fiyatlarla okura sunulmuştur.

II. Abdülhamid, kendisi de büyük bir polisiye meraklısı olmasına rağmen onun saltanatı zamanında halk, mevcut sansür nedeniyle bu kitaplarla çok fazla tanışamaz. Oysa padişahın kütüphanesi ardı ardına çevrilen polisiyelerle doludur. Uzun süre var olan istibdat rejimi nedeniyle “esrarlı” bir ortamda yaşayan halk, II. Meşrutiyet'in ardından hem var olan bu “esrarlı” havanın kırılması hem de artan yayıncılık faaliyetleri sonucunda belki de kendilerini yaşadıkları bu “esrarlı” dönemden uzaklaştıran olağanüstü zaptiye memurlarının ve kibar hırsızların hayatlarıyla ilgilenmeye başlamıştır.

Bu dönemde Sherlock Holmes, Nick Carter, Nat Pinkerton ve Arsène Lupin'in, Türk edebiyatındaki karşılıkları ortaya çıkar. Türklerin Sherlock Holmes'ü Amanvermez Avni'nin¹ yanı sıra bir de Türk Arsène Lupin'i Nahid Sami vardır. Bu ilk Türk Arsène Lupin'i, Süleyman Sûdî ve E. Âli birlikte yazdıkları *Gece Kuşları* romanında ortaya çıkarırlar. 1914 yılında yayımlanan bu kitabın kapağında şöyle yazmaktadır:

¹ Ebüssüreyya Sami'nin “Türklerin Sherlock Holmes'ü Amanvermez Avni'nin Serüvenleri” üst başlığıyla 1913-1914 yılları arasında yayımladığı 10 kitaplık seri. Bu seri, Erol Üyepazarıcı tarafından günümüz harfleriyle sadeleştirilerek ve notlandırılarak yayımlanmıştır. *Türklerin Sherlock Holmes'i Amanvermez Avni'nin Serüvenleri*, Ötügen Neşriyat, İstanbul, 2019.

İstanbul'u hayretler içinde bırakan memûrîn-i zâbitaya uykusuz geceler geçirten Türk Arsène Lupinî'nin harikulade sergüzeştlerini İstanbul kibar hayatının en zevk-âlûd köşelerini, Beyoğlu âleminin en esrarengiz noktalarını bütün vuzuhuyla tasvir eden hakiki millî romandır.²

Bu iddialı kapak yazısının ardından kitap “Birkaç Söz” ile devam eder. Burada, Taksim Bahçesi'nde oturup konuşmakta olan üç adam vardır. Bunlardan bir tanesinin adı Sami'dir. Diğerleri de ona maceralarını yazmak istediklerini söylemektedir. Bu kişiler, yazının altında imzaları bulunan S. (sin) S. (sin) ve E. (elif) A. (ayın) kısaltmalarından anlaşıldığına göre *Gece Kuşları* romanının yazarları Süleyman Sûdî ve E. Âli'dir. Sami Bey önce kitapta adının geçmesine izin vermez, ardından ısrarlara dayanamaz ve teklifi kabul eder. Yazarların onun maceralarını yazmaktaki amacı ise bu müthiş Türk Arsène Lupin'ini herkese tanıtmaktır.

Kitabın kapağında belirtildiği gibi Nahid Sami'nin roman içeri- sinde birçok macerası vardır. Bunların çoğu da bu “kibar hırsızın” peşindeki Emniyet-i Umûmiye Tahkikat-ı Hafiye Müdürü Rasim Bey ve onun muavini Rami arasındadır. Rasim Bey, başarılı bir tahkikat-ı hafiye müdürü olmasına rağmen bir seneden beri peşinde olduğu Nahid Sami'yi yakalayamamaktadır. İki aydan beri ortalıkta gözükmeyen Sami'nin, Bulgaristan'da olduğuna dair şüpheler vardır. Bu şüphelerin doğru olduğu da Nahid Sami'nin Rasim Bey'e bıraktığı bir nottan anlaşılır. Bulgaristan'daki işlerini bitiren Sami, sonunda İstanbul'a geri döner. İlk işi de Rasim Bey'in evini soymak olur. Bunu da daha olay gerçekleşmeden *Nihal* gazetesinde yayımlanan bir yazı ile hem İstanbul halkına hem de Rasim Bey'e haber verir. Rasim Bey, hemen *Nihal* gazetesine giderek bu olayı tezkip eder ve burada haberin yazılmasını isteyen kişinin, gazeteye geldiğinde Rasim Bey'e verilmek üzere

² *Gece Kuşları*, Cemiyet Kütüphanesi, 1330.

bir zarf bıraktığını öğrenir. Rasim Bey, zarfı alır ve içinden bir kartvizit çıkar. Kartvizitte şunlar yazılıdır:

Nahid Sami

Yirminci asrın kibar hırsızı

Rasim Bey, hemen tekzibini bırakarak oradan çıkar ama gerçekten de o akşam evi Nahid Sami tarafından soyulur. Rasim Bey, daha güvenli olduğu gerekçesiyle zabıtaya ait davalarla ilgili birtakım dosyaları evine getirmiştir. Nahid Sami, müfettişin evinden bu evrakları çalar. Rasim Bey'in tekzibi o gün *Nihal* gazetesinde yayımlanır, böylece tekzibin yayımlandığı gün müfettiş gerçekten soyulmuş olur. Üstelik de yayımlanmasını istediği tekzipte yanlış tarih atmış, yani tam da soyulduğu tarihi vermiştir. Oysa tekzipte, tekzibi yazdığı bir gün önceki tarihin olması gerekirdi. Bu durum, hem Nahid Sami'nin hem de müfettişin dikkatini çeker. Nahid Sami durumun böyle olacağını, müfettişin zaten dalgın olduğunu söylerken diğeri bu durum karşısında hiçbir yorum yapmamayı tercih eder.

Nahid Sami, Rasim Bey'i soyduktan sonra müfettişten çaldığı evraklara göz atar. Bunların arasında bir tanesi dikkatini çekmiştir. Bu evrak, birkaç gün önce işlenmiş bir cinayet ve hırsızlık olayı ile ilgilidir. Müfettişin evrakından yola çıkarak birkaç gün önce meydana gelen olayın ardındaki kişinin Refik adında bir genç olduğunu araştırmaları sonucunda anlar. Refik, İstanbul'a hukuk tahsili için gelmiş ama avarelik yapmakta, okula gitmek yerine zamanını metresi Rozan ve meyhanelerde geçirmeyi tercih etmektedir. Buna rağmen okuldaki sınavlarını geçmeyi başarmaktadır. Nahid Sami, bu gencin akıllı olduğunu anlar ve onu çetesine, Gece Kuşlarının arasına katmaya karar verir çünkü Bulgaristan'da çete üyelerinden birini kaybetmiştir. Beyoğlu'nda Refik'i takip eder ve sonrasında, ondan, kendisine katılmasını ister. Refik, bu duruma çok sevinir ve sonradan Nahid Sami'nin muavini olarak onun maceralarına eşlik eder.

Nahid Sami'nin roman içerisindeki diğer bir macerası da Beyoğlu'nda soyduğu kuyumcudur. Bu kuyumcudan 900 lira değerinde mücevher çalar. Bunun için önce muavini Refik'e Osmanlı Bankası'ndan 900 liralık çek bozdurtur. Çekleri bozdururken de paraların özellikle yeni olmasına özen göstermesini ister. Refik, bir İngiliz centilmeni kılıfına girerek Beyoğlu'ndaki kuyumcuya gider ve buradan 900 lira değerinde mücevher alır. Kuyumcu bu miktarda parayı yanında taşıyan kişiden ve paraların yeni olmasından şüphelenerek paraların sahte olabileceğini düşünür. Paraları kontrol ettirmesi için çirağını dışarı gönderir, paraların sahte olmadığını anlaşılması üzerine de mücevherleri verir. Ardından müfettiş Rasim Bey ve muavini Rami olduğunu iddia eden iki kişi gelerek mücevherleri alan İngiliz centilmenin aslında bir dolandırıcı, paraların da sahte olduğunu ama dolandırıcıyı yakalayarak mücevherleri kurtarmayı başardıklarını söylerler. Ancak raporlarını yazmaları için sahte paraları ve mücevherleri götürmeleri gerekmektedir. Bir sonraki gün saat sabah dokuzda kuyumcuyu zaptiye nezaretinde bekleyeceklerini söyleyerek paralar ve mücevherlerle birlikte giderler. Bu kişiler, Rasim Bey'in kılıfına girmiş Nahid Sami ve yardımcısı Refik'tir. Kuyumcu, ertesi sabah zaptiye nezaretine geldiğinde her şey anlaşılır.

Sami'nin son macerası Rasim Bey'i ve muavini Rami'yi kaçırmaktır. Gerçi Nahid Sami'nin bazı işleri sadece müfettişle alay etmek içindir. Örneğin Beyoğlu Caddesi'nde yürürken Rasim Bey'e ve muavini Rami'ye rastlar. Hemen aklına bir şaka gelir. Rasim Bey'in arkasına bir mukavva yapıştırır. Mukavvada şunlar yazmaktadır:

Benim sevgili dostum Müfettiş Rasim Beyefendi tanınmak istemiyor fakat zarar yok, yine arzu edene hakkımda izahat verir. Arz-ı ihtiram ederim.

Nahid Sami³

³ Age, s. 82-83.

Rasim Bey, bu yazıyı fark etmeden uzun süre Beyoğlu'nda dolaşır ancak yemek yemek için bir lokantaya girdiklerinde garson durumu haber verir, müfettiş çok öfkelenir. Garson ise bu mukavvayı alarak lokantanın duvarına yapıştırır.

Nahid Sami'nin son macerası da aslında müfettiş ve yardımcısıyla alay etmek içindir ama yakalanır. Amacı Rasim Bey ve yardımcısı Rami'yi ele geçirerek onları küçük düşürmektir.

Nahid Sami, kitabın kapağında da belirtildiği üzere bir Türk Arsène Lupin'idir. Maurice Leblanc tarafından yaratılan ölümsüz hırsız tipi Arsène Lupin'in özelliklerini taşır. O da Arsène Lupin gibi kibardır, çapkındır ve zaman zaman bürokrasiyle alay etmekten hoşlanır. Ayrıca o da Arsène Lupin'in *Echo de France* gazetesinden haberler yayımlaması gibi *Nihal* gazetesinden haberlerini yayımlar. Lupin'in kendisinin peşindeki müfettiş Ganimard ile alay etmesi gibi o da peşindeki Rasim Bey ile alay etmekten hoşlanır. Romanın sonunda Nahid Sami'nin yakalanması da Arsène Lupin ile benzerlikler taşır. Ganimard da bir kere Arsène Lupin'i tutuklamayı başarmıştır. Ancak Nahid Sami'nin de bu tutuklama konusunda gösterdiği tavır, Lupin'den farklı değildir. Tutuklandığı zaman Rasim Bey'e, zaten hapisaneler üzerine bir kitap yazmak istediğinden bahseder.

Nahid Sami bir kibar hırsızdır, gazetelerin, onun maceralarının yanı sıra böyle usta bir hırsızın devletin başına bela olan ülkelerin hazinesini boşaltacaklarına dair yapılan konuşmalara yer vermeleri ona ayrıca bir sempati kazandırmıştır. Ancak o, zenginden alıp fakire veren bir hırsız değildir, daha çok kendi lüksleri ve kendi zekâsının övülmesi için hareket eder. Bulgaristan'da yaptığı hırsızlıkların nedeni onların hazinelerini boşaltmak mıdır gerçekten? *Gece Kuşları*, bize bu sorunun cevabını vermez fakat Emniyet-i Umûmiye Tahkikat-ı Hafiye Müdürü Rasim Bey'i küçük düşürme çabaları ve konuşmalarında yer verdiği döneme dair eleştiriler, onun, bir

“iyi haydut” olarak düşünölebileceğini gösterir. Halk hikâyelerinde zenginden alıp fakire veren Robin Hood gibi iyi haydutları, aynı zamanda otoriteye karşı da bir isyanı yansıtıyordu. Ancak Nahid Sami böyle bir haydut değildir, onun, sistemden çok müfettiş Rasim Bey ile arasında bir otorite sorunu vardır. Halkın, ondan bir kahraman olarak beklediği ise kendilerine sorun çıkaran ölkelerin hazinelerini boşaltmasıdır ama o zaten bir kahramandır. Bu tür haydutlar “yoksullaşmış ve lümpenleşmiş ön proleter, birer gezginci ve yol kesiciydiler; nitelikleri ve kusurları, burjuvanın ya da ücretlininkinden iyice farklıydı. Hem feodalizme hem de doğuş hâlindeki kapitalizme karşı popölist, küçük burjuva bir isyanı temsil etmekteydiler. Asi masalları ve haydut piyesleri geleneğinin hiç de Batı toplumuyla sınırlı olmayıp dünya edebiyatında bu denli geniş bir yer tutmasının nedenlerinden biri de budur.”⁴ Bu noktada Nahid Sami ve Rasim Bey arasındaki benzerliklere bakmamız gerekiyor. Kibar hırsız, kuyumcuyu soymak için müfettişin kılığına girerken neredeyse Rasim Bey olmuştu. Rasim Bey de kibar hırsız yakalamak için Büyükdere’de çete üyelerinin toplandığı köşke gidip kendisini Nahid Sami gibi gösterir. Birinin, diğzerinin yerine geçebiliyor olması, aslında bu popölist isyanın iki taraflı bir görüntüsünü oluşturur. Türk Arsène Lupin’inin Fransız Arsène Lupin’inden ayrılan tarafı budur. Arsène Lupin, peşindeki müfettiş Ganimard ile birleşemez, onların birbirlerine benzeyen hiçbir tarafı yoktur. Oysa Rasim Bey de Nahid Sami gibi eğlenceden, Beyoğlu’ndan ve kadınlardan hoşlanır, onun kadar olmasa da o da lüksü sever. Birinin diğzerinin yerine daha doğrusu sistemin, karşı çıkan ya da karşı çıkanın, sistemin yerine geçebildiği ve birbirlerini sevebildikleri bir durumda gerçekten bir isyan var mıdır? Evet, vardır ama bu isyan sisteme yönelik olmaktan çok ölkenin içinde bulunduğu durum karşısında birlikte hareket etmeye yönelik bir girişime dönüşür. Bu nedenle birbirlerinin yerine

⁴ Ernest Mandel, *Hoş Cinayet*, Yazın Yay., İstanbul, 1996, s. 19-20.

geçebilir ve belli etmeseler de birbirlerinden hoşlanabilirler. Bu durum da kendi içinde hem bir popülist isyanı -çünkü bir taraftan karşı bir taraftan da bütünlük içinde olmaya işaret eder- hem de bunun aracılığıyla popülist edebiyatın önemli işlevlerinden biri olan çok satarlığı beraberinde getirir.

İyi haydut hikâyeleri, sadece topluma karşı bir isyanı değil aynı zamanda bir öğretiyi de içlerinde barındırırlar. Halk hikâyelerinin çok kullandığı bu kahraman haydutların hayatı halk için aynı zamanda bir “ibret” yeridir. Bu tarz iyi haydut hikâyelerinin anlatıldığı kitaplar iyi ve kötü, doğru ve yanlış arasındaki ilişkiyi de verir. Üstelik II. Meşrutiyet döneminde yaratılan yoğun yayıncılık faaliyetleriyle birlikte matbaacılar ve gazete sahipleri için bir pazar da oluşmuştur. Bu dönemde satışı elli bini bulan gazetelerden bahsedilmektedir. II. Meşrutiyet döneminde matbaalar da ağır yüklerden kurtulmuştur. Artık her Osmanlı vatandaşı eğer isterse matbaa kurabilir, bunun için sadece İstanbul’da Dâhiliye Nezareti’ne eğertaşrada ise valiliklere beyanname vermek yeterlidir.⁵ Bu pazarda polisiye romanların iyi satacağı, ayrıca yayın faaliyetlerinin daha ucuza mal edilmesiyle kitapların da daha ucuza satılabilmesi yayıncılığın para kazandırır bir iş olmasını sağlamıştır.

Ayrıca *Gece Kuşlarının* yayımlandığı 1914 yılına bakıldığında, Osmanlı Devleti’nin I. Dünya Savaşı’na girmesi matbuatta bir sansürü de beraberinde getirmiş, devlet aleyhinde yayın yapılması yasaklanmıştır.⁶ Böyle bir ortamda polisiye yayımlamak, yayıncılar açısından tehlikesizdir. İnsanların en gizli düşüncelerine hitap eden suç ise bu para kazandırma mekanizması içinde hem para kazandırıcı bir unsur olarak görülmekte hem de Osmanlı aydınının bütün Tanzimat boyunca peşinde olduğu halka ibret göstererek ders verme çabasının bir ürünü olarak faaliyetini sürdürmeye devam etmektedir. Bunun

⁵ Server İskit, *Türkiye’de Matbuat İdareleri ve Politikaları*, Ankara, 1943, s. 158.

⁶ Age, s. 176.

yanı sıra savaşa girmiş bir devletin halkı için kahramanlar yaratma görevini de üstelenmektedir. *Gece Kuşlarında* dönem aydınlarının, Nahid Sami'nin Bulgaristan ve Sırbistan hazinelerini boşaltmasını istemesi tesadüfi değildir. Burada dikkati çeken unsurlardan biri de Nahid Sami'nin, devlete düşman olan ülkelerin hazinelerini boşaltarak sağlayacağı yarar ile bir ulusal kahraman hâlini alma düşüncesidir. Benzer bir durum, Arsène Lupin için de geçerlidir. O da vatani için çalışmaktan geri kalmaz. İşte tam bu noktada polisiye, popüler edebiyatın çok satarlığını, üstelik de bir dünya savaşında perçinlemiş olur. Yabancılarına karşı yaratılan bu yerli kahramanlar aynı zamanda halk için bir mobilizasyon işlevini görür.

Polisiye romanların bu dönemde özellikle artmasının nedenlerinden biri de artan suç olaylarıdır. Bu dönemde kabul edilen “Serseri Mazanna-i Sû’ Olan Eşhâs Hakkında Kanun ile Meşrutiyet’in ilanından sonra İstanbul’da ‘emniyet ve inzibati’ temin etmek iyice zorlaşmıştır. Her ne kadar asayiş sorununu basının abarttığı ölçüde değilse de Dersaadet Hapishanesi’nden salıverilen mahkûmlarla taşradan İstanbul’a gelen ‘serserilerin’ sayısı on bine yaklaşmış bulunmaktadır.”⁷ Böylece, tüm bu unsurların bir araya gelmesiyle II. Meşrutiyet döneminde polisiye roman, çok satarlığıyla kendine bir pazar oluşturarak halkın ilgisini kazanmayı başarır.

Seval Şahin
Kadıköy, 2020

⁷ Nadir Özbek, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Sosyal Devlet*, İletişim Yay., İstanbul, 2004, s. 65.

Süleyman Sûdî ve E. Âli Hakkında¹

1890 yılında, Kırım-Bahçesaray'da doğan Süleyman Sûdî, Bahçesaray eşrafından Süleymanzâde Abdullah Efendi'nin oğludur. Bahçesaray Rüşdiyesi ve Simferepol Rus Akademisinde öğrenim görmüştür. İstanbul'a geldikten sonra Vefa İdadisini bitiren Süleyman Sûdî'nin tespit edebildiğimiz ilk kitabı 1911 yılında yayımlanan *İtalya Cenginin Akibeti* isimli eserdir. İkinci eseri ise Cemiyet Kütüphanesi'nin küçük roman serisinden *Şefika* adıyla çıkar. Süleyman Sûdî bu arada Azerî Kasım ve Hüseyin isimli iki kardeşin sahibi oldukları Cemiyet Kütüphanesi'nde tezgâhtarlık yaparak Babiali Caddesi'nde çalışmaya başlar. 1914 yılı Süleyman Sûdî'nin yayımlanmış eserleri bakımından en verimli dönemdir. S. Sûdî bu sene içinde irili ufaklı 24 eser yayımlar. Bu eserlerin içinde Moralizâde Vassaf Kadri ile ortaklaşa çıkardıkları *Millî Cinâyât Koleksiyonu* da vardır. Sonraki yıllarda *Şık mı* isimli bir hikâye kitabından başka edebî türde telif eser vermediğini gördüğümüz Süleyman Sûdî *Rusça Öğrenimi İçin Elifba*, *Aile Takvimi* gibi daha çok ticari sayılabilecek kitaplara imzasını atmıştır. 1914'te yayımladığı *Damad Beyim* isimli eseri 1918'de ikinci baskısını yapar. Süleyman Sûdî'nin 1915'ten sonra imzasını taşıyan eserlerin yok denecek kadar az oluşuna dayanarak bu yıldan itibaren yazarlığı bırakıp yayıncılık, dergi ve kitabevi yöneticiliği, müdir-i mesullük gibi mesleki faaliyetlerde bulunduğunu, basın mesleğinin ticari yönü ile ilgilendiğini düşünebiliriz. Süleyman Sûdî'nin yine bu yıllar içinde kuruluş tarihi 1908'e kadar uzanan Kitabhane-i Sûdî'yi, büyük ve güçlü bir yayınevi hâline getirdiği anlaşılmaktadır. Nite-

¹ Yazarların hayat hikâyeleri; Emin Nedret İşli'nin, "Kitabhane-i Sûdî Tarihçesi ve Süleyman Sûdî Bey", *Müteferrika*, Sayı: 4, (Kış 1994), s. 33-44 makalesi ile Osman Gündüz'ün *Meşrutiyet Romanında Yapı ve Tema I-II* (MEB Yayınları, Ankara, 1997) adlı eserlerinden derlenmiştir.

kim 1335/1919 senesinden itibaren neşrettiği kitapların kataloglarını yayınlamaya başlar. Üçüncü, dördüncü ve beşinci defter-i fihristin ön sözleri, bazı kelime ve cümle değişiklikleri haricinde hep aynıdır. Daha sonraki yıllarda kitap yayıncılığının dışında işlerle de ilgilenen Süleyman Sûdî'ye, Süleyman Süreyya isimli bir kişi ortak olur. Ortaklar, çalışma alanlarını komisyonculuktan, fotoğraf malzemesi ithalatçılığına, likör satışından, kırtasiyeciliğe kadar geniş tutarlar.

Süleyman Sûdî yazarlık, yayıncılık işlerinin dışında basın hayatının diğer kollarını oluşturan gazete çıkarma, dergi sahipliği ve mesul müdürlüğü gibi faaliyetlerde de bulunur. Bazı kaynaklarda Süleyman Sûdî'yi 1913 senesinden 1923 senesine kadar çeşitli isim ve konularda yayımlanmak amacı ile imtiyaz hakkı alınmış on beş derginin sahibi-i imtiyazı veya müdür-i mesûlü olarak görürüz. Bir kısmı izin alınmakla birlikte yayımlanamadığını sandığımız bu dergilerden bazılarının ise yayımlanırken, başka kişiler tarafından çıkarıldıklarını tespit ediyoruz.

1918 yılında kurulan Kırım Müslümanları Cemiyeti'nin de kurucuları arasında yer alan Süleyman Sûdî, 1334/3 Mayıs 1918 tarihinden itibaren *Kırım Mecmuası* isimli bir dergi çıkarmaya başlar. İdare yeri Babıali'de Sûdî Kitabhanesi olarak gösterilen bu dergi, on beş günlüktür. Mayıs 1335/Mayıs 1919 tarihinde kapanan dergi ancak 23 sayı çıkabilmiştir.

Süleyman Sûdî eserlerine değişik imzalar atmış bir yazardır. Seyfettin Özege'nin *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu*'nda Sûdî Himmetzâde, Kırmılı Sûdî Süleymanof, Sûdî Süleymanof, İdus Namyelüs, S. Sûdî Himmetzâde gibi değişik imzalarına rastlanır. Süleyman Sûdî, Himmetzâde imzasıyla on tane halk hikâyesi ve letaif kitabı türünde eser yayımlamıştır. Bu eserlerin içinde Bekri Mustafa gibi üç basıkı yapan hatta Ermeniceye çevrilenleri de vardır. Süleyman Sûdî, baba adının Abdullah olması nedeniyle eserlerinin bazılarını S. Abdullah Himmetzâde şeklinde imzalamıştır. Ölüm

tarihi kesin olarak tespit edilemese de 1933 senesinde vefat ettiği sanılmaktadır.

Osman Gündüz *Meşrutiyet Romanında Yapı ve Tema I-II* adlı eserinde E. Âli kısaltmasının Ekrem Âli'ye ait olduğunu söyler. Seyfettin Özege'nin *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu*'nda E. Âli takma adıyla şu kitaplar görülmektedir: *Ateş İçinde* (tarihsiz), *Azgın Düşman* (1914), *Esrarengiz Hasta* (1914), *Esrarengiz Süvari* (1914), *Gece Kuşları* (Süleyman Sûdî ile 1914), *Heyecanlı Seyahat* (1914), *Parkta Bir Sergüzeşt-Esrarengiz Hanım* (1914), *Kanlı Zifaf* (1914), *Tehlikeli Sahtekâr* (1914), *Çocuklarımız İçin Manzumeler* (1927). E. Âli aynı zamanda dönemin Nat Pinkerton çevirmenlerindedir.

Muharrirleri Süleyman Sûdî -E. Âli

GECE KUŞLARI

*İstanbul'u hayretler içinde bırakan, memûrîn-i zabıtaya¹
uykusuz geceler geçirten, Türk Arsène Lupin'in harikulade
sergüzeştlerini ve İstanbul kibar hayatının en zevk-âver²
köşelerini, Beyoğlu âleminin en esrarengiz noktalarını bütün
vuzûhuyla³ tasvir eden, hakiki millî romandır.*

Birinci Tab

Nâşiri: Cemiyet Kütüphanesi

Şeref Efendi Sokağı'nda Hürriyet Matbaası 1330

¹ Polis memurlarına.

² Zevk veren.

³ Açıklığıyla.

— Birkaç Söz —

Taksim Bahçesi'nin¹ kuytu bir kenarında, yeşil ağaçların altında, Boğaz'ın bütün mecâmi-i nefâsetinin² karşısında idik. Hazin bir sonbahar akşamıydı, üç dost konuşuyorduk.

Sami, en nihayet tebessüm etti:

“Fakat Monşer,” dedi. “Bütün bu unutulmuş, maziye karışmış şeyleri ihya etmekte ne mana var?”

O kadar ısrar ediyorduk ki mukavemet edemedi.

“Pekâlâ, fakat hiç olmazsa ismimi yazmayınız.”

“Mümkün mü? İsmi yazmadıktan, Türk Arsène Lupini'ni bilmeyenlere ilan etmedikten sonra, o vaktiyle bütün İstanbul'u heyecanlara gark eden vakayii³ bir yere toplayarak kitap şeklinde enzâr-i kariîne⁴ niçin vazedelim?”⁵

11 Temmuz (1)328 [24 Temmuz 1912]

S. S.-E. A.

¹ Taksim Gezi Parkı'nın arkasında, bugünkü Sheraton Otel'i'nin bulunduğu yerdeydi [e.n].

² Gezilecek güzel yerlerinin.

³ Olayları.

⁴ Okuyucu karşısına.

⁵ Gösterelim.

Gece Kuşları

—1—

“OLMAZ şey!..”

“Nasıl olmaz şey azizim? Al bir defa da sen oku!..”

İki refik;¹ biri kırk kırk beş yaşlarında, orta boylu, siyah gözlü, siyah saçlı, sivri sakallı, biraz şişmanca, diğeri otuz yaşlarında, kıvrıcık siyah saçlı, her ikisi de kibarâne mülebbes,² yaşlıcası Emniyet-i Umûmiye Tahkikat-ı Hafiyeye³ Müdürü Rasim, diğeri muavini Rami...

Lüksemburg Gazinosu'nun⁴ ön tarafında bârîd,⁵ fırtınalı bir kış gecesi idi, yağmur, camları şedîd⁶ darbeler ile kamçılıyor; kar, bir sükûn-ı câmidle⁷ etrafa ölüm perdeleri çekiyordu.

Beyoğlu Caddesi'nin fenerleri etrafa hazin, sarı, ziya raşeleri⁸ serpiyor, ara sıra geçen otomobillerin sesi, bu ölüm sükûnetini⁹ bir an için ihlal ediyordu. Birahaneler, gazinolar bu kış gecesinin kemikleri donduran soğuktan kaçarak bir parça eğlenmek isteyen kadın erkek bir sınıf mutavassıt¹⁰ ahali ile dolu idi.

Rasim Bey, astragan paltosunu açtı. Cebini dolduran mektupların, evrâk-ı resmîyenin¹¹ arasından *Nihal* gazetesinin son nüshasını çıkararak refikine¹² uzattı. Rami, et-

¹ Arkadaş.

² Giyinmiş.

³ Soruşturma dedektifi.

⁴ Beyoğlu'nda Lüksemburg Oteli'nin restoran kısmı [e.n].

⁵ Soğuk.

⁶ Şiddetli.

⁷ Cansız sessizlikle.

⁸ Titremeleri.

⁹ Sessizliğini.

¹⁰ Orta sınıf.

¹¹ Resmî evrakın.

¹² Arkadaşına.

rafı mavi kurşun kalemiyle çizilmiş sütunu bulmak için uzun uzadıya aramaya mecbur olmadı.

İleride ipek elbiseleriyle, geniş à la mode¹³ şapkalarıyla, kürklü manşonlarıyla¹⁴ süzgül gözlerinin baygın nazarıyla, bir gecelik aşklarını meshûr etmeye¹⁵ çalışan genç kadınların şuh ve billuri¹⁶ kahkahaları garsonların gürültülerine, bilardocuların seslerine karışıyordu.

Rami, gazeteyi okumaya başladı:

Memûrîn-i zabıta soyulur mu?

Doğru haber almakla marûf¹⁷ bir membadan istihbârât-ı mahsûsamıza¹⁸ nazaran, dün akşam zabıta nezareti tahkikat-ı hafıye müdürü¹⁹ Rasim Beyefendi'nin hanesinde mühim bir sirkat²⁰ ika edilmişti.²¹

Sârikler²² bacadan girerek şömine vasıtasıyla Rasim Bey'in yatak odasına dâhil olmuşlar, konsolun gözündeki kıymet²³ eşyayı dercîb ederek²⁴ savuşmuşlardır.

Vakanın asıl garabeti²⁵ esna-i sirkatte²⁶ Rasim Bey'in yatak odasında, derin bir uykuda bulunup uyanmamış olmasıdır. Böyle muktedir memurlara malikiyetinden²⁷ dolayı zaptıye nezaretini, uykusunun hafifliğinden dolayı da sevgili

¹³ Fransızca, “moda olan” anlamında [e.n].

¹⁴ Elleri soğuktan korumak için kullanılan astarlanmış el kürkü [e.n].

¹⁵ Sihirlemeye.

¹⁶ Parlak.

¹⁷ Bilinen.

¹⁸ Özel istihbaratımız.

¹⁹ Soruşturma dedektifi.

²⁰ Hırsızlık.

²¹ Yapılmıştır.

²² Hırsızlar.

²³ Kıymetli.

²⁴ Toplayarak.

²⁵ Garipliği.

²⁶ Hırsızlık sırasında.

²⁷ Sahip olmasından.

müdürümüzü ansâmimilkalb²⁸ tebrik eder sârikleri²⁹ serîen³⁰ zahire³¹ ihraç edeceğini³² ümit ederiz.

Rami kıraatini³³ bitirdiği zaman mütehayyir-âne³⁴ âmirine baktı:

“Bu ne demek?”

“Ben bilir miyim?”

“Nasıl? Böyle bir sirkat³⁵ ika edilmedi mi?”³⁶

“Aptal mısın yahu? Böyle bir şey olsa size söylemez miyim, sârikleri³⁷ takip etmek için birkaç muavin aramaz mıyım?”

“Pek doğru! Ee, tekzip etmediniz mi?”³⁸

“Evet, akşamüzeri gazetenin idarehanesine giderek tekzip ettim ve bu saçmayı nereden öğrendiklerini sordum.”

“Ne dediler?”

“Tahmin et bakayım!”

“Nasıl tahmin edeyim? Bir yanlışlık olmuştur, muhabirleri aldanmıştır.”

“Hayır, bu havadisi muhabirleri vermemiş. Bir gün evvel uzunca boylu, siyah saçlı, mavi gözlüklü bir genç idarehaneye müracaat ederek sermuharriri³⁹ görmek istemiş ve sermuharrire on, on beş lira hediye vererek, bu havadisi

²⁸ Samimi bir kalple.

²⁹ Hırsızları.

³⁰ Seri olarak.

³¹ Meydana.

³² Çıkaracağını.

³³ Okumasını.

³⁴ Şaşkın bir şekilde.

³⁵ Hırsızlık.

³⁶ Yapılmadı mı.

³⁷ Hırsızları.

³⁸ Yalanlamadınız mı.

³⁹ Başyazarı.

gazeteye dercettirmiş⁴⁰ ve doğru olduğunu da temin etmiş.

“Tuhaf şey. Fakat bu sermuharririn bir latifesi olmasın?”

“Hayır, zannetmem. Zahid Bey akıllı, ciddi, kibar bir gençtir.”

“O hâlde bu meçhul muhabiri yakalamalı.”

“Evet ama elimizden gelirse!..”

“Nasıl elimizden gelirse?”

“Bir parça sabret, sözümü ikmal edeyim.⁴¹ Sermuharrirle⁴² konuştuktan sonra avdet etmek⁴³ üzere ayağa kalktığım zaman Zahid Bey bir şey tahattur etmiş⁴⁴ gibi elini alnına vurarak:

‘Az kaldı unutuyordum,’ dedi. ‘O genç, müracaat ettiğiniz takdirde size verilmek üzere bir kart verdi.’

Ser-muharrir çekmecesinin evrak ile dolu bir gözünü açarak bir küçük zarf çıkardı, bana verdi. Müsaade talep ederek zarfı açtım, kartı çıkararak okudum. Bilmiyorum ama zannederim pek ziyade sararmışım rengim uçmuş.”

Sermuharrir:

“Ne oldunuz?” dedi. “Sarardınız.”

“Hiç!” dedim. Başım ağrımaya başladı. Eldivenlerimi, bastonumu alarak merdivenlerden aşağıya süratle inmeye başladım, o kadar şaşırılmışım ki yukarı çıkan kahvecinin çırağını bile göremedim. Şiddetle çarparak yere düşürdüm, çocuğun gürültülerine karşı cebimden bir çeyrek çıkararak kahveciye verdim ve savuştum.

“Bil bakalım o kart kimin idi?”

“Şüphesiz meçhul muhabirin!”

“Elbette fakat meçhul muhabir kim?”

“Ne bileyim ben.”

⁴⁰ Koydurmuş.

⁴¹ Tamamlayayım.

⁴² Başyazarla.

⁴³ Dönmek.

⁴⁴ Hatırlamış.

“Öyleyse al şunu da oku!..”

Müfettiş cüzdanını çıkararak açtı, içinden küçük bir zarf çıkararak muavine verdi. Rasim Bey berây-ı ihtiyât⁴⁵ arkasına döndü, baktı. Fakat ta ilerdeki masada oturan, gazetelerinin mütalaasıyla meşgul görünerek müstehzî⁴⁶ nazırları ile kendilerini tetkik eden⁴⁷ iki genç, nazar-ı dikkatini celbetmedi.⁴⁸

Muavin sabırsızlıkla zarfı açtı. Karta seri bir nazar attetti. Bu zarif kartta şu isim muharrerdi:⁴⁹

Nahid Sami

Yirminci Asrın Kibar Hırsızı

Muavin sararmıştı. Bir parça ağzını açmış, titriyordu. Sami Bey:

“Aman azizim o kadar şaşırma lüzum yok!” dedi.

“Aman Yarabbi! Yine mi önümüze çıktı? Fakat usta Sami orta boylu, kumral bıyıklı idi.”

“Haydi bir de bu eksikti. Yahu polislikle hiç alakan yok mu? Sami'den bahsedildiğini unuttun mu? O hiçbir kıyafette durur mu?”

“Pek doğru... İşte bir iki seneden beri şu çapkın ile uğraşıp duruyoruz, bu gün Beyoğlu'nda bir sirkat⁵⁰ vuku bulur, gidersen gözünün önüne Sami'nin parmağı çıkar, yarın kara deliğine sokulur, tahkik edersen bir şey bulamazsın fakat akşamüstü Sami'nin kartı yazıhanenin üzerinde sana muntazırdır.”⁵¹

“Artık bıktık.”

⁴⁵ Önlem maksadıyla.

⁴⁶ Eğlenen.

⁴⁷ İnceleyen.

⁴⁸ Çekmedi.

⁴⁹ Yazılıydı.

⁵⁰ Hırsızlık.

⁵¹ Seni bekler.

“Ne yapalım! Elbette bir gün yakası elimize geçer.”

“Doğrusu ya. Geçenki vakadan sonra ben ümidimi kestim.”

“Haksızsın insan, hususuyla bir zabıta memuru, hiçbir zaman nevmîd⁵² olmamalıdır. Her ne ise telaşın ile beni de şaşırttın, kartı çevir, bak ne yazılı!”

Rami kartı çevirdi, burada güzel ve işlek bir yazı ile şu satırlar muharrerde.⁵³

Epeyce bir zamandan beri Bulgaristan’da bulunduğum cihetle⁵⁴ ziyaret edememiştim. Mazeretimin kabulünü rica eder ve ihtirâmât-ı fâikamı⁵⁵ terdif eylerim.⁵⁶

“Ne? Bulgaristan’da mı imiş?”

“Öyle diyor!”

“Tevekkeli değil, iki aydan beri görünmemişti. Bari Bulgarların hazinelerini boşalta idi de bütün dünya rahat edeydi? Heriflerin paraları kalmazsa rahat dururlar, salhu ihlal etmeye kalkmazlar.”

“Görürsen tavsiye et!”

“Olur, fakat siz şimdi ne yapmak fikrindesiniz?”

“Hiçbir şey. Fakat bilir misin sabahleyin bu gazeteyi okur okumaz ilk işim, yatak odamı tebdil etmek⁵⁷ oldu. Evvela uzun uzadıya tetkik ettim. Odamda bir şömine var, her ne kadar kış münasebetiyle içinde ateş yakılıyorsa da oradan odaya girmek mümkün. Şimdi rahatım, yazıhanemi yatak odasına, odayı da yazı- haneye tebdil ettim.”⁵⁸

⁵² Ümitsizlik.

⁵³ Yazılmıştı.

⁵⁴ Nedenle.

⁵⁵ Üstün saygılarımı.

⁵⁶ Ardi sıra söylerim.

⁵⁷ Değiştirmek.

⁵⁸ Değiştirdim.

“Âlâ! Fakat bununla mesele halledilmiş olmadı. Sami’yi takip etmek, İstanbul halkını rahat ettirmek lazım.”

“Yani eğlenceden mahrum etmek lazım. Evet, şüphesiz takip edeceğiz. Yakalamaya gelince onu bilmem.”

Rasim Bey saatini çıkararak baktı. Gece yarısını yarım saat geçiyordu.

“Nasıl, yatağa girmek vakti geldi mi?”

“Öyle zannederim.”

“Öyleyse haydi bakalım.”

Müfettiş, garsonu çağırarak parasını verdi. Sonra iki refik⁵⁹ kol kola dışarı çıktılar. Kar dinmişti, mamafih⁶⁰ sert, soğuk bir rüzgâr gece yolcularının yüzlerine çarpıyor, karları şuraya buraya savuruyordu. Rasim Bey paltosunun yakasını kaldırdı, ellerini cebine soktu:

“Ne berbat hava,” dedi.

“Teşekkür et azizim, takip edilecek bir canı yok... Kemâl-i istirahatle⁶¹ gidip yatacaksın, şayet bu havada Galata meyhanelerini dolaşmak lazım gelseydi ne yapardık?”

“Aman sus! Aklıma Sami geliyor... Allah cezasını versin. Kış kıyamette yine yakamıza sarıldı. Bakalım ne yapacağız...”

“Vallahi bilmem! Yine gazetelere, uğraşılacak bir iş çıktı. Bağırıp çağıracaklar. Her ne ise, şimdilik Allahısmarladık.”

“Ne o, semte çıkmıyor musun?”

“Hayır, gece yarısı Şişli’ye kadar gitmeye, şiddetli bir öksürüğe yakalanmaya vaktim yok, burada, bir otelde kalacağım.”

“Anlaşıldı. Bir leyle-i sevda⁶² geçireceksin.”

⁵⁹ Arkadaş.

⁶⁰ Fakat.

⁶¹ Tam bir dinlenmeyle.

⁶² Sevda gecesi.